

رقم ها و فرمان های صفوی و قاجار

در مؤسسه کتابخانه و موزه ملی ملک

(وابسته به آستان قدس رضوی)

به کوشش

مرضیه مرتضوی قصاب سرائی، مهتاباصفا

مرتضوی قصاب، سرائی، مرضیه، ۱۳۴۸، - گردآورنده
 رقم‌ها و فرمان‌های صفوی و قاجار در موسسه کتابخانه و موزه ملی ملک (وابسته
 به آستان قدس رضوی) / به کوشش مرضیه مرتضوی قصاب سرائی، مهتا باصفاء.
 تهران، کتابخانه و موزه ملی ملک، ۱۳۹۹.

۳۰۰ ص.
 978-622-96087-8-4

فیبا
 کتابخانه به صورت زیرنویس.

نمایه
 فرمان‌ها و احکام ایران - تاریخ - اسناد و مدارک
 Firmans—History—Iran—Sources:

کتابخانه و موزه ملی ملک - فهرست‌ها
 Malek Public Library and Museum—Catalogs:

ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق. - اسناد و مدارک
 Iran—History—Qajars, 1779-1925—Sources:

ایران - تاریخ - صفویان، ۹۰۷-۱۱۴۸. - اسناد و مدارک
 Iran—History—Safavids, 1502-1736—Sources:

باصفا، مهتا، ۱۳۴۴، - گردآورنده
 کتابخانه و موزه ملی ملک

DSR ۱۳۱۰

۹۵۵/۰۷۴۰۷۲۷

۷۵۲۲۹۹۶

سرشناسه
 عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر
 مشخصات ظاهری

شابک
 وضعیت فهرست‌نویسی

یادداشت
 یادداشت

موضوع
 موضوع

موضوع
 موضوع

موضوع
 موضوع

موضوع
 موضوع

موضوع
 شناسه افزوده

شناسه افزوده
 رده‌بندی کنگره

رده‌بندی دیوبی
 شماره کتابشناسی ملی

رقم‌ها و فرمان‌های صفوی و قاجار در موسسه کتابخانه و موزه ملی ملک

(وابسته به آستان قدس رضوی)

به کوشش: مرضیه مرتضوی قصاب سرائی، مهتا باصفاء

ناشر: موسسه کتابخانه و موزه ملی ملک

ویراستار: علی سوری

صفحه‌آرایی: مجید اورعی

چاپ اول: ۱۳۹۹، شمارگان: ۷۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۰۸۷-۸-۴

نشانی: تهران، میدان امام خمینی (ره)، سردر باغ ملی،

خیابان ملل متحد (میدان مشق)، کتابخانه و موزه ملی ملک

تلفن: ۶۶۷۲۶۶۵۳ - ۰۲۱

پست الکترونیک: Info@ malekmuseum.org

فهرست مطالب

پیش‌گفتار	۱۳
مقدمه	۱۵
شیوه‌ی بازنوشت اسناد	۱۷
روش ویرایش در این اثر	۱۹

فصل اول:

فرمان‌نویسی در دوره صفوی و قاجار	۲۳
بخش یکم: رقم‌نویسی در دوره صفوی	۲۴
۱- انواع صدور رقم	۲۶
۲- مراحل صدور رقم	۲۷
۳- طغراکشی و مهرگذاری	۳۱
بخش دوم: فرمان‌نویسی در دوره قاجار	۳۷
۱- شیوه نگارش فرمان	۳۸
۲- اضافات فرمان	۴۰
۳- تهنقش	۴۸

فصل دوم:

رقم‌های دوره صفوی	۴۹
۱- بخشی از رقم شاه‌اسماعیل اول: برقراری مقرری در حق اسماعیل امامی (۹۱۴ق.)	۵۰
۲- رقم شاه‌عباس اول: تفقد میرمیران ملک دماوند و دستور آمدن وی به اردوی همایونی (رجب ۹۹۵)	۵۱
۳- رقم شاه‌صفی اول: اعطای محال دماوند و رسوم داروغگی آن به میرشاه‌میر (تاریخ نامعلوم) ... ۵۴	۵۴
۴- رقم شاه‌عباس دوم: اعطای سیورغال محال دماوند به فرزندان میرکنه‌میر (جمادی الاول ۱۰۵۱)	۵۸
۵- رقم شاه‌عباس دوم: وصول طلب ورثه میرشاه‌میر مین‌باشی از رعایای کن و سولقان (جمادی الاول ۱۰۶۹)	۶۶
۶- رقم شاه‌عباس دوم: پرداخت مواجب جنسی و نقدی به مستحفظین قلعه قندهار (رمضان ۱۰۷۴)	۶۸
۷- رقم شاه‌سلیمان: اعزام میرزاغیاث و تفنگ‌چیان‌ش به قلعه تفلیس، نزد والی گرجستان، کارتلی (ربیع الاول ۱۰۸۵)	۷۴

- ۸- رقم شاهسلطان حسين: عزل کلاتر قصبة نائين، بنا به تقاضای اهالی آن و نصب کلاتر جديد (ربيع الثاني ۱۱۲۵)..... ۷۷
- ۹- رقم شاهسلطان حسين: اعزام ميرزا فيع الدين به دربار هند، برای تهريک جلوس فرخ سيز گورکاني (شوال المکرم ۱۱۲۵)..... ۸۳
- ۱۰- رقم شاهسلطان حسين: پرداخت وجوهات نقدي و جنسي به مير محمدباقر، بابت وظيفه سنوات (محرم ۱۱۲۹)..... ۸۶
- ۱۱- رقم شاهسلطان حسين: دریافت کسري بلوکات لواسان، برای به کارگيري جوانان و تفنگ چيان کارآمد (ربيع الثاني ۱۱۳۰)..... ۹۰
- فصل سوم:**

- رقم ها و فرمان های دوره قاجار**..... ۹۳
- ۱- رقم آغامحمدخان: اعطای تيول قرية مزدبان کلا به اشرف خان (شعبان ۱۱۹۹)..... ۹۴
- ۲- رقم آغامحمدخان: اعطای تيول قرية آب سرد دماوند و مزارع آن، به اشرف خان دماوندی (صفر ۱۲۰۱)..... ۹۷
- ۳- فرمان فتح علي شاه: پرداخت متوجهات محال شمس آباد و جودآباد به شيخ الاسلام فارس (رجب الثاني ۱۲۳۰)..... ۱۰۰
- ۴- فرمان فتح علي شاه: برقراري وجوهات نقدي و جنسي، در وجه آقا حسين علي کازروني (جمادی الثاني ۱۲۳۲)..... ۱۰۴
- ۵- فرمان فتح علي شاه: معافيت مزارع بلوک ارمنجان و کوار، از تکاليف ديواني (شوال ۱۲۴۶)..... ۱۰۷
- ۶- فرمان محمدشاه: اعطای نشان سرخ از مرتبة دوم يورتي به آقامهدي تاجر تبريزي (صفر ۱۲۵۳)..... ۱۱۰
- ۷- فرمان محمدشاه: اعطای منصب ملک التجاری ممالک محروسه، به آقامهدي تاجر تبريزي (ربيع الثاني ۱۲۵۳)..... ۱۱۵
- ۸- دست خط محمدشاه: قدردانی از خدمات اميرديوان و اعطای جبة ترمه به وی (۸ ذی قعدة ۱۲۵۵)..... ۱۱۹
- ۹- فرمان محمدشاه: معافيت قوام الملک، از پرداخت ماليات برخي مزارع مرو دشت فارس (رمضان ۱۲۶۳)..... ۱۲۱
- ۱۰- فرمان ناصرالدين شاه: انتصاب مجدد آقامهدي به منصب ملک التجاری ممالک محروسه (رجب الثاني ۱۲۶۹)..... ۱۲۴
- ۱۱- فرمان ناصرالدين شاه: اعطای نشان سرهنگي از مرتبة اول با حمایل سفيد، به آقامهدي ملک التجار (ذی قعدة ۱۲۶۹)..... ۱۲۷
- ۱۲- فرمان ناصرالدين شاه: اعطای خلعت شاهانه به ميرزا فضل الله وزير نظام آذربايجان (شوال ۱۲۷۳)..... ۱۳۰

- ۱۳- فرمان ناصرالدین‌شاه: پس دادن قریه قراجه‌قباي هشت‌رود، به تیول‌دار آن، غلام‌خان پیش‌خدمت (صفر ۱۲۷۵) ۱۳۲
- ۱۴- فرمان ناصرالدین‌شاه: انتصاب محمدصادق‌خان قاجار، به ریاست مدرسه نظام تبریز (ربیع الاول ۱۲۷۶) ۱۳۷
- ۱۵- توقيع فرمان ناصرالدین‌شاه: برقراری مستمری از مالیات کاشان، برای ملاحسین‌علی کاشانی (شعبان ۱۲۸۲) ۱۴۰
- ۱۶- فرمان ناصرالدین‌شاه: برقراری مواجب برای میرزاصطفی‌خان فرزند مؤتمن‌الملک، وزیر خارجه (شوال ۱۲۸۲) ۱۴۳
- ۱۷- فرمان ناصرالدین‌شاه: اعطای تیول و مالیات قریه اشلق به میرزاسعیدخان، وزیر امور خارجه (صفر ۱۲۸۵) ۱۴۶
- ۱۸- فرمان ناصرالدین‌شاه: اعطای لقب ملک‌التجاری ممالک محروسه، به حاج محمدکاظم (صفر ۱۲۸۷) ۱۵۰
- ۱۹- فرمان ناصرالدین‌شاه: استرداد محمودآباد بردو (جام)، به نقدعلی‌خان جامی ۱۵۴
- ۲۰- فرمان ناصرالدین‌شاه: افزایش مستمری و مواجب میرزااحسن‌خان کتاب‌دار ظل‌السلطان (جمادی الثاني ۱۲۹۱) ۱۵۶
- ۲۱- فرمان ناصرالدین‌شاه: برقراری مستمری در حق ورثه مرحوم ملاحسین‌علی کاشانی (رمضان ۱۲۹۹) ۱۶۰
- ۲۲- فرمان ناصرالدین‌شاه: پرداخت مواجب میرزاسیدخان، وزیر خارجه، به پسرش میرزاصطفی‌خان (شوال ۱۳۰۱) ۱۶۳
- ۲۳- فرمان ناصرالدین‌شاه: اعطای نشان امیرتومانی و حمایل مخصوص، به محمدصادق‌خان شام‌بیاتی (شوال ۱۳۰۲) ۱۶۵
- ۲۴- فرمان ناصرالدین‌شاه: تحویل مزارع متصرفی محمودآباد و بردو، به نقدعلی‌خان جامی (رمضان ۱۳۱۱) ۱۶۸
- ۲۵- فرمان مظفرالدین‌شاه: عدم مسامحه در تحویل مزارع محمودآباد و بردو، به نقدعلی‌خان جامی (ذی‌حجه ۱۳۱۴) ۱۷۰
- ۲۶- فرمان مظفرالدین‌شاه: تأیید مالکیت تیول قریه دشتک و مالیات آن، در حق مؤیدالدوله (جمادی الاول ۱۳۱۵) ۱۷۲
- ۲۷- فرمان مظفرالدین‌شاه: برقراری مواجب برای عبدالعزیزمیرزا جهان‌سوز (شعبان ۱۳۱۵) ۱۷۵
- ۲۸- فرمان مظفرالدین‌شاه: اختصاص بخشی از مالیات آذربایجان به عنوان مقرری برای محمدعلی‌میرزا (صفر ۱۳۱۹) ۱۷۹
- ۲۹- فرمان مظفرالدین‌شاه: اختصاص مواجب در حق غلام‌خان فراش خلوت (رجب ۱۳۲۲) ۱۸۳

پیش‌گفتار

هُوَ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِينُ

کتابخانه و موزه ملی ملک یکی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین مجموعه‌های وقفی- خصوصی است که به همت والای ننده‌باد حاج حسین آقا ملک، در سال ۱۳۱۶ خ. وقف آستان مبارک حضرت رضاعلیه‌السلام شده است. این مجموعه گران‌سنگ فرهنگی، به لحاظ دارا بودن هزاران اثر موزه‌ای، نسخه‌های خطی، کتاب‌های چاپی، مطبوعات و اسناد تاریخی، محل رجوع بسیاری از محققان و علاقه‌مندان عرصه فرهنگ و هنر است!

در میان بخش‌های مختلف این مؤسسه، آرشیو اسناد تاریخی، با داشتن بیش از یک‌صد هزار سند دیوانی شامل: رقم، فرمان، حکم و سندهای غیر دیوانی هم‌چون اسناد شرعی و مالی، مکاتبات شخصی، اداری، تلگراف، قبض و ... از دوره صفوی تا قاجار و هم‌چنین، اسناد خاندان ملک‌التجار تبریزی، یکی از مراکز آرشیوی معتبر در سطح کشور، به شمار می‌رود.

از میان سندهای دیوانی این مجموعه، فرمان‌ها و رقم‌های شاهان و شاهزادگان، اهمیت ویژه‌تری دارند. از آن جا که این گروه از اسناد تاریخی، در بالاترین دستگاه دیوانی کشور و با اراده صاحبان قدرت، تولید و صادر شده‌اند، اطلاعات گران‌بهایی هم‌چون: روابط شاهان و دولت‌مردان، روابط خارجی، نحوه اداره حکومت، چگونگی

اخذ مالیات، تشکیلات دیوان‌سالاری، تعامل حکومت با مردم و ... در بردارند. از این رو، به عنوان اولویت‌های پژوهشی، همواره مورد توجه سندپژوهان، در گستره‌های گوناگون تاریخی و اجتماعی، قرار دارند.

اثر پیش رو، برآیند تلاش همکاران ارجمند، سرکار خانم دکتر مرضیه مرتضوی و سرکار خانم مهتا باصفا می‌باشد. بنابراین، شایسته است در همین جا، از این دو عزیز فرهیخته، به خاطر این کوشش ارزنده و سودمند، صمیمانه سپاس‌گزار و قدردان باشم.

امید است معرفی و نشر این اثر ارزشمند و معارف‌گستر، گامی هرچند کوچک، در تحقق نیت زنده‌یاد حاج حسین آقا ملک باشد، ان‌شالله. و صلی الله علی محمد و آله الطیبین الطاهیرین.

غلامرضا خواجه‌سروی

مدیرعامل و عضو هیئت‌مدیره